

Postawy młodych mieszkańców Dąbrowy Górniczej wobec wyzwań miejskich

Analiza problemów społecznych i przestrzennych

Attitudes of Young Residents of Dąbrowa Górnicza towards Urban Challenges:
Analysis of Social and Spatial Issues

Mateusz Jankowski*

Abstrakt

Z perspektywy politologicznej problematyka młodzieży w polskich miastach stanowi złożone, interdyscyplinarne zagadnienie, obejmujące kwestie sprawczości obywatelskiej, partycypacji społecznej i udziału w kształtowaniu przestrzeni miejskiej. Celem przedstawionego tu badania było określenie, w jaki sposób młode osoby postrzegają wyzwania urbanistyczne związane ze zrównoważonym rozwojem oraz w jakim zakresie są gotowe angażować się w transformację miejskie. Badanie przeprowadzono metodą sondażową (techniką CAWI) na próbie mieszkańców Dąbrowy Górniczej w wieku poniżej 21 lat (N = 83),

Abstract

From a political science perspective, the issue of youth in Polish cities emerges as a complex and interdisciplinary topic, encompassing civic agency, social participation, and engagement in shaping urban spaces. The aim of this study was to examine how young people perceive urban challenges related to sustainable development and to what extent they are willing to engage in urban transformation processes. The empirical research was conducted using the CAWI method on a non-representative sample of inhabitants of Dąbrowa Górnicza under the age of 21 (N = 83), employing principal component analysis (PCA) with

* Szkoła Doktorska Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach; <https://orcid.org/0000-0001-7353-9697>; mateusz.jankowski@us.edu.pl. Badanie przeprowadzono w ramach projektu „Od kandydatury do mandatu: badanie skutecznych kampanii wyborczych do rady miasta”, dofinansowanego z programu grantowego organizowanego przez Radę Młodych Europejskiego Miasta Nauki.

wykorzystując analizę głównych składowych (PCA) z rotacją Varimax i analizę skupień. Pozwoliło to zidentyfikować pięć czynników wyjaśniających 63,6% wariancji. Wyniki ukazują zróżnicowaną ocenę aspektów życia miejskiego – najwyższej oceniono infrastrukturę rekreacyjną, najniższej dostępność usług konsumpcyjnych – oraz brak istotnych różnic między płciami. Mimo niskiej oceny mieszkalnictwa nie zostało ono uznane za kluczowy problem, co skłania do krytycznej rewizji dotychczasowych ujęć teoretycznych. Badanie potwierdza rosnącą gotowość młodzieży do uczestnictwa w kształtowaniu przestrzeni miejskiej, a jednocześnie wskazuje na potrzebę zwiększania jej wiedzy o złożoności funkcjonowania współczesnych miast.

Słowa kluczowe: młodzież, problemy młodych, pokolenie Z, Dąbrowa Górnicza

Varimax rotation and cluster analysis. This approach enabled the identification of five factors explaining 63.6% of the variance. The results reveal a diverse assessment of urban life aspects – recreational infrastructure was rated the highest, while the availability of consumer services received the lowest scores – and no significant differences were found between male and female respondents. Despite receiving relatively low scores, housing was not classified as the most serious issue, prompting a reassessment of existing theoretical assumptions. The study highlights the growing readiness of youth to engage in urban transformation, while also underscoring the need to enhance their understanding of the systemic dimensions of city functioning.

Keywords: youth, youth issues, Generation Z, Dąbrowa Górnicza

Wstęp

Miasta, będące złożonymi strukturami społecznymi, ekonomicznymi i przestrzennymi, są idealnym przykładem zastosowania podejścia systemowego w badaniach naukowych. Od momentu sformułowania ogólnej teorii systemów przez Ludwiga von Bertalanffy'ego (1950, 1968, 1976) ujęcie systemowe zdobyło znaczną popularność w naukach społecznych, w tym w badaniach nad miastami. Jego podstawową zaletą jest możliwość analizy miasta jako całościowej, zintegrowanej struktury składającej się z różnorodnych elementów – infrastruktury, instytucji, społeczności i procesów – oraz relacji zachodzących zarówno pomiędzy nimi, jak i pomiędzy miastem a jego otoczeniem.

Miasto w ujęciu systemowym funkcjonuje jako organizm, którego dynamika opiera się na współzależnościach i przepływach, analogicznych do biologicznego modelu życia. Sieci relacji, np. między przestrzeniami mieszkalnymi a przemysłowymi czy między obywatelami a instytucjami, stanowią podstawę jego funkcjonalności. W tym sensie jest ono organizmem zdolnym do adaptacji, rozwoju i zmiany w odpowiedzi na czynniki zewnętrzne i wewnętrzne. Jednak w niektórych aspektach miasto można również postrzegać jako system mechaniczny, gdzie właściwie zaprojektowane elementy infrastruktury pełnią funkcję wydajnych i przewidywalnych mechanizmów działania (Parysek, 2015, s. 27).

Młodsze pokolenia stanowią nieocenione aktywa dla miast, są kluczowym elementem ich dynamiki i rozwoju wobec zmieniającej się wizji urbanistyki. W kontekście ewolucji zarządzania miastami w Unii Europejskiej i w związku ze zmianami legislacyjnymi, które mają wpływ na kształtowanie przestrzeni miejskich, młodzi ludzie przejawiają rosnącą świadomość dotyczącą mobilności, energii i zmian klimatycznych oraz zaangażowanie w te kwestie. Niemniej badania wskazują na pewną powierzchowność ich podejścia do bardziej złożonych problemów miejskich, co może wynikać z trudności w łączeniu osobistych potrzeb z wymaganiami społecznymi. Istotną rolę w tej sytuacji odgrywa edukacja, która powinna umożliwić młodzieży głębsze zrozumienie procesów decyzyjnych w zakresie urbanistyki i polityki miejskiej i aktywne uczestnictwo w owych procesach. Jak zauważają Himmel i współautorzy (2014, s. 399), aby skutecznie włączyć w nie młodych ludzi, należy zapewnić właściwe narzędzia edukacyjne i informacyjne, które pozwolą im na podejmowanie bardziej świadomych i odpowiedzialnych decyzji związanych z rozwojem miast.

Gdy analizuje się znaczenie miast w zarządzaniu Unią Europejską, dostrzegalna jest tendencja, że – chociaż formalnie są traktowane jako „odbiorcy” polityk – mają one coraz większy wpływ na procesy decyzyjne, w tym także na kształtowanie polityk miejskich. Współczesne miasta w ramach unijnych sieci i procesów konsultacyjnych uczestniczą w tworzeniu agend politycznych oraz planowaniu działań, co stawia je na pozycji współtwórców strategii, a nie tylko ich wykonawców. W kontekście tego procesu młodsze pokolenia mogą odegrać bardzo ważną rolę, o ile ich głosy będą odpowiednio brane pod uwagę na wczesnych etapach opracowywania polityk miejskich (Schultze, 2003, s. 121).

Problematykę młodych mieszkańców miast powinno się analizować z uwzględnieniem różnicowania płci. Według badań identyfikacja polityczna młodzieży na osi lewica – prawica wykazuje istotne różnice między dziewczętami a chłopcami, co może odzwierciedlać ich odmienne potrzeby i oczekiwania wobec programów politycznych poszczególnych ugrupowań. W 2015 r., kiedy odsetek młodzieży identyfikującej się z prawicą osiągnął rekordowy poziom, przyczynili się do tego przede wszystkim młodzi mężczyźni – aż 40% z nich deklarowało poglądy prawicowe (najwyższy wynik w historii badań CBOS-u), w porównaniu z 20% wśród kobiet. W 2020 r. sytuacja się zmieniła – za rekordową liczbę deklaracji lewicowych odpowiedzialne były głównie młode Polki. Aż 40% z nich utożsamiało się z lewicą (najwyższy wynik w historii badań CBOS-u i wzrost o ponad 20 punktów procentowych w porównaniu z rokiem poprzednim), podczas gdy wśród mężczyzn odsetek ten wynosił 22%. Warto zauważyć, że poglądy młodych Polaków uległy polaryzacji. W 2020 r. odsetek zarówno osób o poglądach lewicowych, jak i osób o poglądach prawicowych wzrósł, a odsetek centrystów oraz niezdecydowanych spadł, choć zmiany te były nierównomierne. Szczególnie widoczna jest zmiana w grupie młodych kobiet. W 2019 r. zaledwie 33% z nich

identyfikowało się z lewicą lub prawicą (wobec 46% wśród młodych mężczyzn), natomiast w 2020 r. wartość ta wzrosła do 57% (CBOS, 2021, s. 2).

Jednak efekt płci okazuje się bardzo wyraźny: młodzi mężczyźni są znacznie bardziej skłonni do utożsamiania się z radykalną prawicą niż z radykalną lewicą. Można przypuszczać, że młode kobiety o radykalnych poglądach częściej opowiadają się za lewicą, ponieważ ruchy feministyczne, zarówno w przeszłości, jak i obecnie, zazwyczaj mają charakter lewicowy (Uba i Bosi, 2022, s. 137). To może być decydujące przy identyfikacji problemów miejskich, gdyż rozbieżności ideologiczne mogą wpływać na priorytety i potrzeby młodych ludzi w różnych dziedzinach życia miejskiego.

Zaangażowanie młodych ludzi w sprawy publiczne nie zależy wyłącznie od ich zainteresowania problemami społecznymi, ale również od poczucia własnej efektywności obywatelskiej, które odnosi się do przekonania o umiejętności podejmowania skutecznych działań (Bandura, 1986, s. 16). Według badań istnieje związek między tym poczuciem a aktywnością społeczną, co z kolei rzutuje na przyszłe zaangażowanie w sprawy obywatelskie (Schulz i in., 2023). W kontekście edukacji obywatelskiej kluczowe jest rozwijanie tego poczucia u młodych ludzi. Badania wśród polskich ósmoklasistów przeprowadzone w 2022 r. w ramach Międzynarodowego Badania Kompetencji Obywatelskich (Wasilewska, red., 2023, s. 131) pokazują, że młodzież generalnie pozytywnie ocenia swoje przygotowanie do działań obywatelskich, choć dostrzegane są istotne różnice między oceną poszczególnych działań, a najniższe wyniki dotyczą aktywności wymagających publicznego zabierania głosu. Zaskakuje również niski poziom poczucia przygotowania do oceny wiarygodności informacji, co wskazuje na potrzebę dalszej edukacji w tym zakresie.

Współczesna młodzież coraz częściej jest określana mianem „pokolenia katastrof” – generacji, która wkracza w dorosłość w cieniu globalnych kryzysów, takich jak pandemia COVID-19, wojna w Ukrainie czy narastające zagrożenia klimatyczne i terrorystyczne. Zjawiska te mają bezpośredni wpływ na jej kondycję psychiczną – prowadzą do wzrostu neurotyczności oraz pogłębiania się lęków egzystencjalnych. Jak zauważa Piotr Długosz (2024, s. 95–104), młodzież zmaga się z silną presją osiągnięcia sukcesu, rozumianego głównie przez pryzmat kariery zawodowej i dobrobytu materialnego. Równocześnie towarzyszy jej lęk przed porażką, często wzmacniany przez oczekiwania rodziców i otoczenia społecznego.

Szczególnie niepokojącym trendem jest coraz bardziej utylitarne postrzeganie studiów wyższych. Młodzi traktują edukację przede wszystkim jako narzędzie zdobycia prestiżowej pozycji społecznej i ekonomicznej, co skutkuje krytycznym spojrzeniem na system edukacji – zwłaszcza w kontekście niewystarczającego przygotowania do egzaminu maturalnego i rosnącej potrzeby sięgania po korepetycje. Choć deklarują satysfakcję z życia, zarazem wskazują na nasilające się symptomy zaburzeń depresyjnych (Długosz, 2024).

Jak wynika z badań Trempały i Kapsy (2024, s. 168), poza wojną młodzi identyfikują również inne poważne zagrożenia – w tym kryzysy ekologiczne i ataki terrorystyczne. Potwierdzają to badania Dunne i Bijwaarda (2021, s. 5) oraz Hickman i współpracowników (2021, s. 867), które pokazują, że młodzi ludzie obawiają się przyszłości w obliczu kryzysu klimatycznego. Taka postawa świadczy o ich wysokim poziomie świadomości społecznej i politycznej, a także refleksyjności w odniesieniu do współczesnych realiów. Tym bardziej zasadne staje się pytanie, jak skutecznie wspierać młode pokolenie – zarówno w identyfikacji jego problemów, jak i w poszukiwaniu adekwatnych rozwiązań.

W literaturze przedmiotu dostrzeżono istotną transformację postaw obywatelskich młodzieży po 2020 r. W wyborach parlamentarnych w Polsce w 2023 r. odnotowano rekordowo wysoką frekwencję wśród wyborców z tej grupy wiekowej. Wielu komentatorów życia publicznego twierdzi, że właśnie głosy młodych przyczyniły się do zmiany układu sił politycznych, wsparli oni bowiem ówczesną opozycję parlamentarną mimo wcześniej deklarowanej trudności w jednoznacznym określeniu swych poglądów politycznych (Pieniężny, 2024, s. 17). Świadczy to o rosnącej gotowości młodych obywateli do czynnego udziału w życiu politycznym oraz o ich determinacji w dążeniu do zmiany rzeczywistości społecznej.

Młodsze pokolenie przejawia wyraźną tendencję do aktywnego kształtowania otoczenia. Jak wskazują badania przeprowadzone w Jekaterynburgu, młodzi ludzie coraz rzadziej ograniczają się do biernego użytkowania przestrzeni miejskich – zamiast tego stają się ich świadomymi współtwórcami, usiłując dostosować je do własnych potrzeb i stylu życia (Antonova, Musaev i Antonova, 2020, s. 3). W literaturze przedmiotu podkreśla się, że uwzględnianie opinii młodzieży w procesach planowania i projektowania urbanistycznego jest niezbędne do tworzenia środowisk, które będą służyły jej dobrostanowi psychicznemu. Bardzo ważne okazuje się zapewnienie jej bezpiecznych, dostępnych przestrzeni publicznych sprzyjających interakcjom społecznym oraz docenianie oryginalnych pomysłów młodych ludzi (Malone, 2001, s. 9).

Zrozumienie, jakich problemów w przestrzeni miejskiej doświadcza młodzież, stanowi podstawowy warunek jej realnego i skutecznego uczestnictwa w procesach współzarządzania miastem. Włączanie młodych w planowanie, projektowanie przestrzeni miejskiej i zarządzanie nią jest fundamentem zrównoważonego i inkluzywnego rozwoju urbanistycznego. W tym kontekście wskazuje się na potrzebę integracji młodzieżowej perspektywy z istniejącymi strukturami instytucjonalnymi (*youth mainstreaming*), a także wspierania inicjatyw oddolnych i organizacji prowadzonych przez młodych (*youth-led development*) (Gupta, 2024, s. 17). Coraz większe znaczenie przypisuje się również partycypacyjnym metodom tworzenia polityk publicznych na poziomie lokalnym, zachęcając do ich szerszego stosowania. Kluczową rolę ma w tym procesie wzmacnianie potencjału organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz społeczności lokalnych jako aktywnych uczestników życia publicznego.

Zauważa się jednak istotną lukę badawczą dotyczącą problemów, z jakimi mierzą się młodzi ludzie w środowisku miejskim. Jej wypełnienie wydaje się niezbędne, aby opracować adekwatne wizje i strategie, które odpowiadałyby rzeczywistym potrzebom młodzieży i przyczyniały się do poprawy jakości jej życia w mieście. Poglębione badania w tym obszarze umożliwią trafniejsze diagnozowanie wyzwań oraz skuteczniejsze angażowanie młodych w procesy decyzyjne, co w rezultacie sprzyjać będzie budowie miast otwartych, sprawiedliwych i dostosowanych do potrzeb przyszłych pokoleń.

Metody

Badanie zostało przeprowadzone od 19 listopada do 19 grudnia 2024 r. z zastosowaniem techniki *computer-assisted web interview* (CAWI), będącej nowoczesnym narzędziem gromadzenia danych za pomocą formularzy internetowych. Narzędzie badawcze zawierało 25 pytań, z czego 6 stanowiły pytania metryczne, a pozostałe dotyczyły oceny różnych problemów miejskich. Respondenci udzielali odpowiedzi przy użyciu skali Likerta, wybierając jedną z odpowiedzi w przedziale od „zdecydowanie dobrze” do „zdecydowanie źle”. Zadano także pytania na temat sylwetki kandydata do rady miasta, które jednak nie były przedmiotem tego badania i nie zostały uwzględnione w niniejszym opracowaniu.

W badaniu wzięło udział 83 mieszkańców Dąbrowy Górniczej, którzy nie przekroczyli 20. roku życia¹. Miasto to zostało wybrane do badania, ponieważ stanowi interesujący punkt wyjścia do analizy postaw i opinii młodzieży w kwestiach związanych z miejskimi problemami i wyzwaniami. Dąbrowa Górnicza, jako miasto z bogatą historią przemysłową, w ostatnich latach przechodzi istotne zmiany w zakresie urbanistyki i transformację przestrzeni publicznych oraz wprowadza działania na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców. Dodatkowo, podobnie jak wiele innych miast w Polsce, boryka się z trudnościami towarzyszącymi przeobrażeniom, których wymagają współczesne trendy miejskie, m.in. mobilność, zrównoważony rozwój i adaptacja do zmian klimatycznych.

Wśród badanych 60,2% stanowiły kobiety (50 osób), a 39,8% to mężczyźni (33 osoby). Wśród mężczyzn 1 osoba miała wykształcenie niepełne podstawowe, z kolei w grupie kobiet odnotowano 4 takie przypadki. Najliczniejszą grupą w badaniu były osoby z wykształceniem podstawowym: 22 mężczyzn i 31 kobiet. Wykształcenie średnie lub policealne zadeklarowało 8 mężczyzn oraz 14 kobiet,

¹ Jako ograniczenia badania należy wskazać niewielką, niereprezentatywną próbę oraz zastosowanie techniki CAWI. W przyszłości warto rozważyć bezpośrednie dotarcie do młodych ludzi i uzupełnienie metod o badania jakościowe.

natomiast wykształcenie zawodowe/branżowe miały 2 osoby płci męskiej i 1 kobieta. Jeśli chodzi o zaangażowanie polityczne, 68 osób (81,9%) w badanej próbie oświadczyło, że nie głosowało jeszcze w wyborach samorządowych. W odniesieniu do zatrudnienia 74 osoby zadeklarowały, że nie pracują zawodowo. Tylko 2 osoby pracują w innych miastach, natomiast 7 respondentów jest zatrudnionych w Dąbrowie Górniczej.

Celem przeprowadzonego badania była identyfikacja i analiza sposobu postrzegania problemów miejskich przez młodych mieszkańców Dąbrowy Górniczej. Zasadniczy nacisk położono na ocenę czynników wpływających na jakość życia w mieście, takich jak: edukacja, mieszkalnictwo, komunikacja, rekreacja i kwestie konsumpcyjne. W kontekście edukacji badanie dotyczyło dostępności i jakości zasobów edukacyjnych oraz kulturalnych w opinii młodzieży. Uwzględniono zarówno formalny system oświaty, jak i infrastrukturę wspierającą rozwój edukacyjny i kulturalny. Problematyka mieszkalnictwa koncentrowała się na ocenie sytuacji mieszkaniowej w mieście, w szczególności na dostępności lokali (bądź na wynajem, bądź na sprzedaż). Obszar komunikacji obejmował percepcję infrastruktury transportowej oraz możliwości przemieszczania się po Dąbrowie Górniczej – uwzględniono tu zarówno stan dróg i udogodnienia dla pieszych czy rowerzystów, jak i funkcjonowanie transportu publicznego. Aspekt rekreacji rozumiany był jako dostępność oraz atrakcyjność miejsc i obiektów służących wypoczynkowi, aktywności fizycznej i integracji społecznej. Z kolei kwestie konsumpcyjne odnosiły się do podstawowych usług handlowych i gastronomicznych w mieście – ich dostępności, jakości, różnorodności oraz lokalizacji w przestrzeni miejskiej.

Badanie miało na celu uzyskanie wglądu w preferencje i oceny wymienionych aspektów, zwłaszcza w kontekście różnic płciowych i specyficznych wyzwań, które mogą dotyczyć młodszej grupy wiekowej. Procedura badawcza powinna się rozpocząć od przedstawienia pytań badawczych (Babbie, 2007, s. 129). Na początku zatem postawiono następujące pytania badawcze:

1. Czy istnieją różnice w postrzeganiu problemów miejskich z zakresu konsumpcji, szkolnictwa, rekreacji, komunikacji miejskiej oraz mieszkalnictwa przez młodzież z Dąbrowy Górniczej?
2. Czy młode pokolenie dąbrowian szczególnie negatywnie ocenia kwestie związane z mieszkalnictwem?
3. Czy występują istotne statystycznie różnice w ocenach problemów miejskich pomiędzy młodymi kobietami a mężczyznami z Dąbrowy Górniczej?

Na podstawie przedstawionych pytań badawczych wysunięto trzy hipotezy, które zostały skonfrontowane z danymi empirycznymi:

1. Istnieją różnice w średnich ocenach problemów miejskich z obszaru konsumpcji, szkolnictwa, rekreacji, komunikacji miejskiej oraz mieszkalnictwa.

2. Młodsze pokolenie szczególnie negatywnie ocenia kwestie związane z mieszkalnictwem, które uznaje za jedno z największych wyzwań utrudniających rozpoczęcie dorosłego życia w Dąbrowie Górniczej.
3. Występują istotne statystycznie różnice w ocenach problemów miejskich między kobietami a mężczyznami.

Aby głębiej zrozumieć opinie młodych mieszkańców Dąbrowy Górniczej na temat jakości życia w mieście, zastosowano metodę analizy głównych składowych (*principal component analysis*, PCA). Analiza miała na celu nie tylko uproszczenie struktury danych poprzez redukcję liczby zmiennych, lecz przede wszystkim identyfikację kluczowych obszarów tematycznych (czynników), które w największym stopniu wpływają na postrzeganie przestrzeni miejskiej przez młodych respondentów. Wybór tej metody umożliwił uzyskanie bardziej przejrzystego obrazu badanej rzeczywistości, co ułatwiło dalsze analizy porównawcze i interpretację wyników w kontekście polityki miejskiej.

Analizę PCA zastosowano do zestawu zmiennych zawartych w kwestionariuszu ankiety, który obejmował pytania dotyczące różnych aspektów życia miejskiego, m.in. edukacji, mieszkalnictwa, komunikacji, rekreacji i konsumpcji. Obszary te zostały wybrane na podstawie przeglądu literatury oraz wcześniejszych badań, sugerujących ich istotne znaczenie dla młodego pokolenia, jeśli chodzi o kwestie społeczno-przestrzenne. Zmienne pogrupowano tak, aby odzwierciedlały problemy życia codziennego w mieście najczęściej wskazywane przez młodzież w badaniach, dzięki czemu można było nie tylko je porównać, ale również uchwycić ukryte zależności między nimi.

Na pierwszym etapie analizy liczba czynników została wyodrębniona zgodnie z kryterium Kaisera–Guttmana (wartości własne większe niż 1). W celu poprawy przejrzystości wyników zastosowano ortogonalną rotację Varimax, co pozwoliło na lepsze rozróżnienie i interpretację składowych. Do interpretacji włączono jedynie zmienne o ładunkach czynnikowych powyżej 0,4, z uwzględnieniem ich spójności tematycznej. Zmiennych niespełniających tych warunków nie uwzględniono w końcowej analizie – nawet jeśli ich wartości ładunku były wysokie – z uwagi na brak powiązania tematycznego z innymi wskaźnikami. W rezultacie wyodrębniono pięć głównych składowych, które odpowiadają pięciu kluczowym obszarom życia miejskiego.

Dodatkowo, aby zbadać potencjalne różnice w ocenie poszczególnych składowych między grupami respondentów, zastosowano test t-Studenta dla prób niezależnych. Pozwoliło to określić, czy zaobserwowane różnice są istotne statystycznie, co z kolei umożliwiło dokładniejsze zrozumienie, w jakim zakresie płeć różnicuje postrzeganie konkretnych aspektów przestrzeni miejskiej przez młodych ludzi.

Wyniki

W wyniku przeprowadzonej analizy głównych składowych (PCA) udało się wyodrębnić pięć czynników, które łącznie wyjaśniają 63,6% całkowitej wariancji zawartej w danych. Oznacza to, że duża część informacji pierwotnie zawarta w licznych zmiennych została uchwycona w kilku obszarach tematycznych, co pozwala na uproszczoną i bardziej przejrzystą interpretację opinii młodych mieszkańców Dąbrowy Górniczej na temat życia w mieście.

Tabela 1

Początkowe wartości własne, wyjaśniona wariancja oraz rezultaty rotacji

Lp.	Początkowe wartości własne			Sumy kwadratów ładunków po wyodrębnieniu			Sumy kwadratów ładunków po rotacji		
	suma	% wariancji	% skumulowany	suma	% wariancji	% skumulowany	suma	% wariancji	% skumulowany
1	3,99	25,60	25,60	3,99	25,60	25,60	2,46	15,80	15,80
2	2,36	15,10	40,80	2,36	15,10	40,80	2,15	13,80	29,60
3	1,32	8,50	49,30	1,32	8,50	49,30	1,85	11,90	41,40
4	1,16	7,40	56,70	1,16	7,40	56,70	1,58	10,20	51,60
5	1,08	6,90	63,60	1,08	6,90	63,60	1,87	12,00	63,60
6	0,92	5,90	69,50						
7	0,83	5,30	74,80						
8	0,75	4,80	79,60						
9	0,71	4,50	84,20						
10	0,57	3,70	87,90						
11	0,44	2,80	90,70						
12	0,40	2,60	93,30						
13	0,34	2,20	95,40						
14	0,31	2,00	97,40						
15	0,24	1,60	99,00						
16	0,15	1,00	100,00						

Pierwsza składowa, nazwana „Szkolnictwo”, tłumaczy 25,6% wariancji i obejmuje zmienne dotyczące jakości szkolnictwa oraz dostępności bibliotek i domów kultury. Druga składowa, określona jako „Rekreacja”, wyjaśnia 15,1% wariancji i odnosi się do miejsc rekreacji, obiektów przeznaczonych dla młodzieży oraz terenów zielonych. Trzecia składowa, „Komunikacja”, obejmuje zmienne związane z jakością infrastruktury drogowej i transportu publicznego, a odpowiada za 8,5% wariancji. Czwarta składowa, „Mieszkalnictwo”, skoncentrowana na dostępności mieszkań na wynajem i do kupienia, tłumaczy 7,4% wariancji. Ostatnia, piąta składowa, nazwana „Konsumpcja”, wyjaśnia 6,9% wariancji i obejmuje zmienne dotyczące dostępności punktów gastronomicznych i sklepów.

Tabela 2 przedstawia macierz rotowanych ładunków czynnikowych, które potwierdzają spójność tematyczną wyodrębnionych składowych. Najwyższe ładunki na składowej „Rekreacja” uzyskały zmienne związane z obiektami przeznaczonymi dla młodzieży i do rekreacji oraz z dostępnością terenów zielonych, natomiast zmienne dotyczące punktów gastronomicznych i sklepów osiągnęły najwyższe wartości na składowej „Konsumpcja”.

Tabela 2

Macierz rotowanych składowych

Pytanie	Składowa				
	1	2	3	4	5
Jak ocenia Pan/Pani dostępność pracy w mieście zamieszkania?	0,05	0,07	0,26	-0,03	0,06
Jak ocenia Pan/Pani stan infrastruktury drogowej w swoim mieście?	0,58	0,02	0,42	0,05	-0,75
Jak ocenia Pan/Pani dostępność dróg rowerowych w swoim mieście?	-0,10	0,20	0,40	0,24	-0,07
Jak ocenia Pan/Pani dostępność mieszkań na wynajem w swoim mieście?	0,05	0,07	0,10	0,58	0,03
Jak ocenia Pan/Pani dostępność mieszkań do kupienia w swoim mieście?	-0,02	0,02	0,26	0,54	0,05
Jak ocenia Pan/Pani poziom komunikacji miejskiej w swoim mieście?	0,19	-0,05	0,94	0,40	-0,17
Jak ocenia Pan/Pani dostępność sklepów w swoim mieście?	0,33	0,03	0,34	-0,03	0,49
Jak ocenia Pan/Pani dostępność miejsc do rekreacji w swoim mieście?	0,28	0,62	0,07	0,10	0,28
Jak ocenia Pan/Pani dostępność obiektów przeznaczonych dla młodzieży w swoim mieście?	0,19	1,19	0,28	0,08	0,12
Jak ocenia Pan/Pani dostępność punktów gastronomicznych w swoim mieście?	0,09	0,23	0	0,11	0,91
Jak ocenia Pan/Pani dostępność usług pomocy społecznej w swoim mieście?	0,26	0,12	0,14	-0,01	0,01
Jak ocenia Pan/Pani dostępność bibliotek oraz domów kultury w swoim mieście?	0,54	0,18	-0,01	-0,10	0,26
Jak ocenia Pan/Pani dostępność miejsc w żłobkach i przedszkolach?	0,30	0,06	-0,07	0,12	0,05
Jak ocenia Pan/Pani jakość szkolnictwa w swoim mieście?	0,91	0	0,38	0,10	-0,11
Jak ocenia Pan/Pani dostępność terenów zielonych w swoim mieście?	0,51	0,41	-0,01	0,30	-0,14
Jak ocenia Pan/Pani działania na rzecz ochrony środowiska w swoim mieście?	0,54	0,11	-0,34	0,76	-0,05

Dla każdej z wyodrębnionych składowych obliczono średnie oceny nadane przez respondentów (tabela 3). Najwyższą ocenę uzyskała składowa „Rekreacja” (3,92), co wskazuje na względne zadowolenie młodych mieszkańców z dostępnych form spędzania czasu wolnego. Z kolei najniżej oceniono aspekt „Konsumpcja” (1,86) – sugeruje to, że młodzi odczuwają deficyt w zakresie gastronomii i handlu, co może być ważnym sygnałem dla lokalnych decydentów.

Tabela 3

Średnie oceny poszczególnych zmiennych w podziale na płeć

	Składowa szkolnictwa	Składowa rekreacji	Składowa komunikacji	Składowa mieszkalnictwa	Składowa konsumpcji
Kobiety	3,67	3,92	3,51	2,89	1,86
Mężczyźni	3,52	3,92	3,64	2,85	1,86
Razem	3,61	3,92	3,56	2,87	1,86

W celu zweryfikowania, czy płeć różnicuje sposób postrzegania analizowanych problemów miejskich, zastosowano test t-Studenta dla prób niezależnych, założwszy równowartość wariancji. Wyniki testów nie wykazały istotnych statystycznie różnic ($\alpha = 0,05$) w ocenach składowych między kobietami a mężczyznami.

Tabela 4

Wyniki współczynnika wartości p dla testów t-Studenta dla prób niezależnych przy założeniu równości wariancji w obu grupach

	Składowa szkolnictwa	Składowa rekreacji	Składowa komunikacji	Składowa mieszkalnictwa	Składowa konsumpcji
P($T \leq t$) dwustronny	0,803	0,474	0,997	0,977	0,407

Dyskusja

Przeprowadzona analiza pozwoliła zweryfikować postawione hipotezy badawcze i ujawniła zarówno zgodność z założeniami, jak i zaskakujące odchylenia od pierwotnych przewidywań. Choć badanie dotyczyło Dąbrowy Górniczej, jego wyniki mogą mieć wartość poznawczą także w odniesieniu do innych miast o podobnym charakterze społeczno-przestrzennym, zwłaszcza tych zmagających się z wyzwaniami w postaci transformacji gospodarczej, odpływu młodych ludzi czy ograniczonej dostępności usług publicznych. Trzeba jednak zachować ostrożność w generalizowaniu wniosków i traktować je przede wszystkim jako punkt wyjścia do badań porównawczych.

Jeśli chodzi o odpowiedź na pierwsze pytanie badawcze, analiza wykazała istnienie dużych różnic w postrzeganiu poszczególnych obszarów życia miejskiego, co potwierdziło pierwszą hipotezę. Otrzymane dane cechuje wyraźna gradacja – podczas gdy kwestie związane z rekreacją osiągnęły najwyższe oceny (średnia 3,92), zagadnienia konsumpcyjne, takie jak dostępność usług, sklepów i gastronomii, uzyskały wyjątkowo niskie noty (średnia 1,86). Rozbieżności te świadczą o różnorodnym odbiorze problemów miejskich przez młodych mieszkańców Dąbrowy Górniczej, co należy interpretować jako dowód różnic w priorytetach i potrzebach tej grupy społecznej. Najwyższe oceny związane z rekreacją wskazują na zadowalający stan infrastruktury miejskiej przeznaczonej do tego celu. Niskie oceny przypisane zagadnieniom konsumpcyjnym sugerują natomiast konieczność poprawy dostępności usług, sklepów i gastronomii, co mogłoby wpłynąć na komfort codziennego życia młodzieży.

Odnosnie do drugiego pytania badawczego dane empiryczne nie potwierdziły zakładanej hipotezy – mieszkalnictwo nie zostało ocenione szczególnie negatywnie. Mimo stosunkowo niskiej oceny (średnia 2,87) nie znalazło się ono na czele najpoważniejszych problemów wskazywanych przez respondentów. Wynik ten można interpretować w kontekście zmiennych warunków rynkowych, które w ostatnich latach charakteryzowały się intensyfikacją działań deweloperskich oraz wzrostem cen nieruchomości, zwłaszcza w okresie po pandemii COVID-19 (Zbyrowski, 2022). Kolejnym istotnym aspektem kwestii mieszkalnictwa jest to, że wsparcie, które oferuje rząd poprzez swoje programy, stanowiło silny impuls dla rynku nieruchomości, gdzie w efekcie wzrosły ceny mieszkań (Król, 2023). Warto również zauważyć, że ów wzrost współwystępuje ze zwiększaniem się zdolności kredytowej i średnich wynagrodzeń brutto, co mogło osłabić percepcję problemów mieszkalnictwa wśród badanych. Ponadto otwartość na nowe inwestycje mieszkaniowe w Dąbrowie Górniczej, takie jak wykorzystanie „lex deweloper” i budowa nowego osiedla (Lisiecki, 2023), mogły przyczynić się do bardziej umiarkowanego postrzegania tego obszaru przez respondentów.

Trzecia hipoteza badawcza również nie znalazła potwierdzenia – zgodnie z wynikami testu t-Studenta nie odnotowano istotnych różnic między płciami. Wskazuje to na względną jednorodność doświadczeń miejskich w tej grupie wiekowej. Interesujący w tym kontekście może być aspekt polityczny. Wcześniejsze badania ujawniają wyraźne różnice ideologiczne między kobietami a mężczyznami w Polsce, szczególnie w młodszym pokoleniu. Jak zauważono, kobiety częściej identyfikują się z lewicą i zajmują bardziej lewicowe stanowiska w wielu kluczowych kwestiach społecznych, podczas gdy mężczyźni w tej samej grupie wiekowej, choć także skłaniają się ku lewicy, przejawiają mniej radykalne postawy (Europejski Sondaż Społeczny, 2022). Nie wydaje się to jednak ważne w kontekście problemów w skali miasta. Najnowsze badania pokazują, że często skala lewica – prawica jest nadmiernie uproszczona, dlatego sugeruje się stosowanie narzędzi wielowymiarowych (Marzęcki, 2023). Brak znaczących różnic

może zatem wskazywać na pewną homogenizację wartości i poglądów w badanej grupie demograficznej, niezależnie od płci. Warto zauważyć, że w ostatnich wyborach samorządowych (2024 r.) najwięcej głosów w wyborach do rady miasta uzyskał KW Wyborców Marcina Bazylaka Dąbrowianie Razem, co może świadczyć o mniejszej wadze podziałów lewica – prawica w skali miejskiej.

Podsumowując, wyniki badań rzucają nowe światło na priorytety młodych mieszkańców Dąbrowy Górniczej – ukazują zarówno różnorodność ocen w zależności od kategorii problemów, jak i zaskakującą zgodność opinii w podziale ze względu na płeć. Z kolei obalenie drugiej i trzeciej hipotezy podkreśla znaczenie kontekstu społeczno-ekonomicznego oraz ewoluujących postaw politycznych w interpretacji uzyskanych wyników. Co interesujące, pokazują one, że młodzi ludzie nie tylko dostrzegają braki w przestrzeni miejskiej, ale również jasno identyfikują obszary funkcjonujące dobrze – co może sugerować rosnącą świadomość obywatelską i gotowość do formułowania oczekiwań wobec lokalnych władz. Może to być oznaka zmieniającej się roli młodzieży w miejskiej debacie publicznej – od biernych odbiorców przestrzeni miejskiej do potencjalnych jej współtwórców. Władze Dąbrowy Górniczej powinny rozważyć zwiększenie dostępności punktów gastronomicznych i usług dopasowanych do młodzieży – np. tworzenie stref młodzieżowych, food courtów, wsparcie dla food trucków – oraz kontynuować działania zapewniające lepsze oceny pozostałym składowym.

Podziękowania

Autor pragnie podziękować dr. Maciejowi Marmoli za pomoc metodologiczną w trakcie projektowania badania oraz za cenne wskazówki dotyczące struktury artykułu.

Bibliografia

- Antonova, N.L., Musaev, T.I., Antonova, P.O. (2020). Right to the city: Youth's view to live in the city. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, 962, article 032076, 1–5. <https://doi.org/10.1088/1757-899X/962/3/032076>
- Babbie, E. (2007). *Badania społeczne w praktyce*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Prentice Hall.

- von Bertalanffy, L. (1950). An outline of general system theory. *British Journal of the Philosophy of Science*, 1(2), 134–165.
- von Bertalanffy, L. (1968). *General system theory: Foundations, development, application*. George Braziller.
- von Bertalanffy, L. (1976). Historia rozwoju i status ogólnej teorii systemów. W: G.J. Klir (red.), *Ogólna teoria systemów. Tendencje rozwojowe* (s. 27–47), przeł. Cz. Berman. Wydawnictwa Naukowo-Techniczne.
- CBOS. 2021. *Poglądy polityczne młodych Polaków a pleć i miejsce zamieszkania*. Komunikat z badań nr 28/2021. https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2021/K_028_21.PDF
- Długosz, P. (2024). *Młodzież w epoce kryzysów*. Wydawnictwo Academicon. <https://doi.org/10.52097/acapress.9788367833219>
- Dunne, A., Bijwaard, D. (2021). *Co młodzież mówi o zmianach klimatu. Wyniki sondażu*. Ipsos. https://www.ekonsument.pl/materialy/publ_688_co_mlodziarz_mowi_o_zmianach_klimatu.pdf
- Gupta, J.K. (2024). Engaging youth in making urban areas more sustainable, liveable and productive. *Built Environment*, 10(2), 16–20. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.16225.21601>
- Hickman, C., Marks, E., Pihkala, P., Clayton, S., Lewandowski, E., Mayall, E.E., Wray, B., Mellor, C., Van Susteren, L. (2021). Climate anxiety in children and young people and their beliefs about government responses to climate change: A global survey. *The Lancet Planetary Health*, 5(12), 863–873.
- Himmel, S., Zaunbrecher, B., Wilkowska, W., Zieffle, M. (2014). The youth of today designing the smart city of tomorrow – Challenges to future mobility, energy, and city climate. W: M. Kurosu (red.), *Human-computer interaction: Applications and services* (s. 389–400). HCI 2014. Lecture Notes in Computer Science, vol. 8512. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-07227-2_37
- Król, A. (2023). Bankowość i finanse. Bezpieczny kredyt 2%. Sporo zalet, ale są i wady. *Miesięcznik Finansowy BANK*, 10. <https://bank.pl/bankowosc-i-finance-bezpieczny-kredyt-2-sporo-zalet-ale-sa-i-wady/>
- Lisiecki, G. (2023). *Dąbrowa Górnicza: rozpoczęła się budowa nowego osiedla, powstanie 168 mieszkań czynszowych*. 24Zagłębie. <https://www.24zaglebie.pl/dabrowa-gornicza-rozpoczela-sie-budowa-nowego-osiedla-powstanie-168-mieszkan-czynszowych-inwestycja-kosztuje-ponad-52-mln-zl>
- Malone, K. (2001). Children, youth and sustainable cities. *Local Environment*, 6(1), 5–12. <https://doi.org/10.1080/13549830120024215>
- Marzęcki, R. (2023). Orientacje ideologiczne i lewicowo-prawicowa samoidentyfikacja młodych Polek i Polaków: obraz politycznej przepaści płciowo-pokoleniowej. *Przegląd Politologiczny*, 3, 5–18. <https://doi.org/10.14746/pp.2023.28.3.1>
- Parysek, J. (2015). Miasto w ujęciu systemowym. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 77(1), 27–53. <https://doi.org/10.14746/rpeis.2015.77.1.3>
- Pieniężny, D. (2024). Kim są debiutujący wyborcy? Poparcie udzielane przez młodych wyborców w elekcjach parlamentarnych w Polsce w latach 2011–2023. *Dyskurs i Dialog*, 13, 1–24.

- Schultze, C.J. (2003). Cities and EU governance: Policy-takers or policy-makers?. *Regional and Federal Studies*, 13(1), 121–147. <https://doi.org/10.1080/714004785>
- Schulz, W., Fraillon, J., Losito, B., Agrusti, G., Ainley, J., Damiani, V., Friedman, T. (2023). *IEA International Civic and Citizenship Education Study 2022: Assessment framework*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-20113-4>
- Trempała, W., Kapsa, I. (2024). Percepcja zagrożeń dla bezpieczeństwa wśród młodzieży – przykład bydgoskich maturzystów 2018–2023. *Forum Pedagogiczne*, 14(2.1), 167–180. <https://doi.org/10.21697/fp.2024.2.1.13>
- Uba, K., Bosi, L. (2022). Explaining youth radicalism as a positioning of the self at opposite extremes. *Politics*, 42(1), 128–145. <https://doi.org/10.1177/0263395721990539>
- Wasilewska, O. (red.). (2023). *Młodzi w demokracji. Wyniki Międzynarodowego Badania Kompetencji Obywatelskich ICCS 2022*. Instytut Badań Edukacyjnych. https://iccs.ibe.edu.pl/wp-content/uploads/2023/12/ICCS-2022_raport.pdf
- Zbyrowski, R. (2022). Przyczynowość cen na rynku nieruchomości w Polsce. *Metody Ilościowe w Badaniach Ekonomicznych*, 23(3), 67–77. <https://doi.org/10.22630/MIBE.2022.23.3.7>

